

CIELEC (191) sb m

Oba e jasne.

sg N cielec (22). ◇ G cielca (18). ◇ D cielcowi (7). ◇ A cielca (68). ◇ I cielc(e)m (5). ◇ L cielcu (3). ◇ pl N cielce (6), cielcowie (5), cielcy (2); -e *FalZioł, KrowObr, BielKron, KochPs* (2); -owie *LubPs, BibRadz, SienLek*; -y *BudBib*; -e: -owie: -y *Leop* (1 : 1 : -), *GrzegRóżn* (- : 1 : 1). ◇ G cielc(o)w (33). ◇ A cielce (17). ◇ I cielcy (3) *BibRadz* (2), *BielKron*, cielciami (1) *KrowObr*. ◇ A du (*cum nm*) cielca (1) *BielKron* 82v, [cielcu (*Linde*)].

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI – XVII w.

1. *Odchowany cielak, czasem duży byk; taurus PolAnt, Vulg; filius bovis, iuvenus, iuvenus filius bovis PolAnt; vitulus Vulg; buculus Mącz (136) : Ale wziął cielcá tłúftego/ Szedł do domu rzeczniczego. BierEz Sv, Sv; FalZioł IV ld, 13b; ZapWar 1535 nr 2486; HistAl I8v, Kv; KromRozm II 12v; Obtoczyli myę zewřířad yák buyni cyelcowye/ Nyeprzyacyele moi yák tłuści bykowye LubPs F2, N3, gg4; ná tho ták odpowíadam/ iż teřz było w řtárym zakonie/ że řie ludzie obrzezowáli [...] Kozły Cielce/ y Bárány ofiárowáli KrowObr 85, 85, 102v, 141v, 182; Abowiem miářtho obronne będzie řpuřtořřone [...] thám řie będzie pařł řielec/ y tám řie będzie pokłádař Leop Is 27/10, Lev 1/5, 8/2, 14, 17, 1.Reg 16/2 (18); Weźmi [...] Cielcá ofiáry zá grzech/ dwu Skopu/ y kořz Chlebow niekwářzonych. BibRadz Lev 8/2; Tedy mařz ku Cielcowi oddáć ofiářę řniedną BibRadz Num 15/9; tedy wřzytko zgromáďzenie ma ofiárowáć Cielcá ku ofierze paloney BibRadz Num 15/24; Weźmi Cielcá z řtádá oycá twego/ y drugiego Cielcá řiedmioletnego [iuvenum septem annorum] BibRadz Iudic 6/25; Zořtářá thedy niewiářtá y chowářá dźwiećiatko/ ář ie potym od pierři zořtáwiřá. A gdy ie zořtáwiřá przywiordłá ie z řobą ze trzemi Cielcy/ [...] á przynieřli ie do domu Páńřkiego w Syło BibRadz 1.Reg 1/24; Ktokolwiek przydźie z cielcem áby pořwięcił rękę řwá á z řiedmiá řkopow/ ten zořtánie Kářłanem tych ktorzy nie řá bogowie. BibRadz 2.Par 13/9, Lev 4/3, 4 [2 r.], 8 arg, 23/18, Num 7/39 (29); Iá tu iedno řam ieřtem/ á Báálimowych prorokow wiele/ niechay nam dadzą po Cielcu ná ofiářę BielKron 84v, 32v, 37v [2 r.], 38 [2 r.], 38v [3 r.], 39 (19); Buculus, Cielec/ álbo/ podrořły wářářzek. Mącz 27d; SarnUzn D3; SienLek 9; wřtawřzy on rycerz [...] obudził onego pieřłgrzymá [!] y kazał mu wdroę iřć/ á zábiwřzy řielcá zřabał go w řtuki y włóżył w wor. HistRzym 70v; Skory s cielcow wypráwiá á rzeká řelenie BielSat B4v [idem BielRozm 14]; Zář řielcá zá grzech ofiárowáć będzieřz co dźieñ zá oczyřćienie BudBib Ex 29/36, 3.Esdr 8/65, Lev 1/5, Num 7/15, 21, 27 (21); CzechRozm 24; Sam ten ieřt dom oycowřki/ wktorym řielcá onego vchowánego y tłúftego pożywáię. SkarJedn 2; tám kłáďzioné Ná twóy ořtarz będą řielce pořwięconé. KochPs 77, 95; SkarŻyw 173; Tegoř roku 1270. v Kalifzá vrodził řię Cielec o řiedmi nogach StryjKron 345, 345 marg, 677; BielRozm 14; LatHar 166; WujNT 32 [2 r.], Luc 15/30, Hebr 9/12, 13, 19 (9).*

Zestawienia: »cielec juniec« = cielak więcej niż roczny (1): potym bywa Cielecz Iuniecz y iałowka. FalZioł IV 13b.

»cielec nieuk« = młody cielak, nie przyuczony do zaprzęgu (1): Abowiem ten koń dla okrutnego wezrzenia ludzi zářł/ mianowan ieřth Bucifal/ ábo dla známieniá/ iže głowę miał ná wrzas cielcá nieuká HistAl A8v.

W przen (3) : á nákoniec [Bóg] ćielcem vtuczonym łalki fwey/ y rokkołżnych świątości fwych z wefelem ćię wczęftował. *LatHar* 675.

Wyrażenie: peryfr. »cielce ust, warg« = *modlitwa (2)*: Będzemy oddawac ćyelce warg náflych/ to yeft chwałę y modlitwę/ ktora z warg álbo vft pochodzi. *KromRozm II* 12v; *KrowObr* 141v.

Przen: Potężny, silny nieprzyjaciel (4) : *TarDuch* A3; *BibRadz Ps* 67/31; Obtoczyli mię ćielcowie mnodzy [*bibl. Ps* 21/13] *SienLek* T4v; Y z nida iednorozcowie zniemi y ćielcy z wielmożnemi [*et iuveni cum tauris*]/ y vpije fię ziemiá ich krwie/ á pialek ich od łoiu wtułsci fię. *BudBib Is* 34/7.

2. Posąg byka czczony jako bóstwo; vitulus Vulg PolAnt (54) : *KrowObr* 94; *RejWiz* 162v; Krowy Betawáńskie chwálili obywathele Sámariyſcy: y plákał nád nym (to ieft cielcem) lud ie⁸⁰ *Leop Os* 10/5; *BibRadz Deut* 9/21; ábowiem tego dnia był Moizełz do nich przyſzedł/ iż fie iuż Pan Bog zmiłował nad nimi/ á odpuścił wyftępek o bałwochwalnego Cielcá *BielKron* 38v; wyrzucił bałwany oycowłkie s kościołá/ wżákże cielcow nie opuścił chwalić/ ktore był Hieroboám vftáwił. *BielKron* [84²]v, 34v [7 r.], 82v *margin*, 86v, 125v, 469; *GrzegRóżn G2* [2 r.]; *RejPos* 225v; Obáczyć to możełz w ćielcu żydowłkim ná pułzczy vlánym. *BialKat* 46; Cielec on ktorego Aaron Izráelczykom oddał názwány ieft od nich Elchimem. *CzechRozm* 17v, 17v [3 r.], 81; Iełzczełz nád to zbudował Aaron ołtarz przed onym ćielcem *SkarŻyw* 490, 490, 491 [2 r.]; A nie bądźmy iáko oni/ co iedli y pili y wftawłzy iğráli/ y ćielcowi fię/ bogiem go łwoim czyniác/ kłániáli. *SkarKaz* 119b.

Zwroty: »uczynić cielca« = *facere vitulum Vulg* [*szyk zmienny*] (4): Karał pan Bog frogo zydy/ gdi byli łobie za boga ćielca wczinili *SeklKat* E; *Leop Act* 7/41; *SkarŻyw* 490 *margin*; *WujNT Act* 7/41.

»ulac cielca; cielec ulany« [*szyk zmienny*] (7; 5): Potym záś przy gorze Oreb co zá grzech wznowili/ Kyedy cyelcá vlánego zá Bogá chwálili *LubPs* Y3; Dla tzeo zydowie ná pułtzy vlali ćielcá. *KrowObr* 94 *margin*, 94, Rr2v; A otom vyzrał/ iżełcie wy zgrzełzyli przeciw pánu Bogu wáłzemu wlawłzy łobie Cielcá [*feceratis vobis vitulum conflatilem*] *BibRadz Deut* 9/16; *BialKat* 46 [2 r.]; *WujJud* 54; *SkarJedn* 19; *KochPs* 161; *SkarŻyw* 482, 490.

Zestawienie: »cielec złoty« = *vitulus aureus PolAnt* [*szyk 8 : 1*] (9): Ieroboám łpráwił ćielce złote. *BibRadz 3.Reg* 12 *arg*, I 31, 51c *żp*, 106a *margin*, 4.*Reg* 10/29, 2.*Par* 13/8; Przeto nowe modłly vftáwił/ dwa Cielcá złote y dwa kościoły *BielKron* 82v, 88; *KochPs* 161.

3. Zestawienie: »cielec morski« = *Phoca vitulina L. (Rost: morskie cielę)*; *foka (1)* : *Phoca*, Latine *vitulus marinus*, Cielec morski. *Mqcz* 298b.

Synonim: **1.** *byczek*; **3.** »pies morski«.

Cf **CIEŁĘ, CIOŁAK, CIOLEK**